

GU ONDARRUTARROK

Euskaldunok ba-doguz, nire us-tez, gaurko erara ondo agertu eta ezagutzen ez doguzan berbak.

Gure aldi bateko *ds* eta *dz* izkiak, esate baterako, egoki agertzen ete dira gaurko erara?

Gogoratu berba batzuk: Dsanga edo dzanga, dsinga edo dzinga, dzaztada, dzart, dzapart eta abar.

Gaurko erara esanda; zanga, zinga, zasztada, zart, zapart eta abar erri-kutsua galduta agertzen dira, jatortasuna kenduta.

Igarilari batek molla gaiñetik bere burua uretara jaurtiten dabe-nean, dzanga egin edo dzangadaka egin edo ibilli, eta abar, oraindik zangadaka baiña bereziago oguzi eta aozkatzen doguz. Dzangada = zambullimiento, esaten dau Azkue'k bere Iztegian. Baiña ortik kanpora, ardua esatean, dzangada bat emon edo egin erabilten dogu, erderazko «echar un trago» lez.

* * *

Psikologia ta sikologia bardiñak izango dira, baiña ez dira bardintsu iruntsiten.

Beste berba bat, dzingan ibilli, ez da zingatik datorrena.

Dzingan ibiltea erramu bategaz txanel baten ibilteari deituten dau-tsagu. Ostera zinga, Azkue'ren esan-naietan, zarataka edatea da, zarata ataraz edatea da. Ondarroa'n len esandako dzangada edo dsangada. Zinga, erdaldunak erabilten daben «ciar» egaz kideku leikena izan lei. Ez daigun esan erderatik datorrenik, erdaldunena euskeratik etortea be izan lei-ta.

* * *

Ze ikusi dauka berba onek, ja-keak, gabardinak eta antzerako

txamarrek atzean erditik bera eukiten daben ebagi edo errekor-teagaz?

Ondarroa'n eten orreri, ebagi orreri, dzingalekua deituten dau-tse. Txamarren bat osoa barik, atzean orrela etenda datorrenean edo daroanari, dzingaleku ta guztiko jakea, esaten dau-tse.

Txanelak, batel txikiak, atzean eroaten dabe erramua bertan sartuta dzingan erabili al izateko zulo erdika, edo olari atarako erretena lakoa. Ortik ete datorkio izen ori?

Beste berba ba: dzapart.

Ondarroa'n dzapart egin, dzapartadaka eta abar, bateri indarkeriz oratu, atrapatea da, eta dzapartadak emon edo dzapartadaka ibili, «kristonak» emotea da, edo ta jo ta jo erabiltea.

Gure errian «kristonak» emon edo «tollanak» emon, bardintsu dira, bata fedeko gizona (Kristo) eredutzat artuta eta bestea itxasarrain bat (tolla) irudituta. Tolla bizi andiko arraiña, dirudianez, eta jo egin bear izaten eben ondo ilda lagateko. Ortik «tollanak» emotea.

* * *

Beste berba bat:dra.

Ikusi-makusika ibiltean, edo zer-dalaka ibiltean, edo baten itaunari bestearen erantzun ziurra emotean, ondarrutarrak dra egin, edo soil-soillik dra, erabilten dabe. Igarri dala edo alaxe dala esateko.

Azkue'k ba dakar berba au bere iztegian, baiña esan-nai au emonda: Dra-variante de dira, conjugación del auxiliar izan. Edo ta = onomatopeya de la caída, del ruido de un golpe, de la aparición repentina.

Zeaztuten ete da bere azalpen edo argibide onetan ondarrutarrak

berba orregaz adierazoten dogu-na?

* * *

Jarrai daigun geiago billatzen.

Dramio. Azkue'k ez dau aitatu-ten berba au. Guk dramio'gaz erderazko «apresar» esan naia agertzen dogu.

Dramioka ibili, au da, alkar arrapatzen, bai eta alkarri igarten be, len esan dogun dra berba oiña-rrizat dala.

* * *

Gaurkoz beste bat geiagogaz amaituko dogu: Dar-dar egin.

Guk dar-dar egitea ezetz esate ordez erabilten dogu geien bat. Azkue'k = «onomatopeya que indica temblor», esaten dau.

Baiña guk batek dar-dar egin dabela esaten dogunean, arpegia erabiliaz edo eskua erabiliagaz edo gorputzeko adierazgarrien bategaz ezezkoa agertu dauala edo esan dauala adierazi nai izaten dogu.

Azkue'gana geiago urreratzen gara, jan-osteko gozuari, flanari edo gure unetan erabilten zan ke-sekema (queso quemado) esan bearretan, gure erriko askok «dar-daraku» deitzen dautsenean, potutik ataratean erabilten daben dar-darea ezaugarri artuta.

Nai eta gaur orrelakoak aintzat artu ez, beti be jakingarri dira, ezagutu eta erabili doguzanontzat, gure berbetako adierazgarri eta esan naiei oiñarri, sustrai, iturri edo senitartea billatzea, eta batez be, gaur gaurkoz, gogoratzen alegindutea.

Augustin ZUBIKARAI